

Pr. Stavrofor RADU BOTIȘ
Prof. MIRCEA BOTIȘ

**ACTIVITATEA DESFĂȘURATĂ DE CĂTRE
PREOTUL VASILE LUCACIU ÎN AMERICA ÎN
SCOPUL REALIZĂRII MARIИ UNITĂȚI NAȚIONALE**

SEMĂNĂTORUL

Editura online – octombrie 2008

Casa Memorială Vasile Lucaci - Interior

Activitatea desfășurată de către preotul Vasile Lucaci în America în scopul realizării Marii Unități Naționale

Personalitate politică complexă a epocii sale, Dr. Vasile Lucaci, s-a situat în prim-planul marilor evenimente sociale, politice și naționale, valorificând la maximum condițiile existente pentru cauza poporului român. A știut mai bine decât nimeni altul să conceapă soluții realiste, specifice de la caz la caz, pe care le-a integrat în ansamblul strategiei și tacticii generale, în vederea realizării obiectivelor propuse.

Preotul și omul politic au făcut casă bună în cadrul aceleiași persoane întrucât, nu de multe ori a folosit biserica pentru a-și expune cu propriile argumente ideile mobilizatoare pentru pregătirea și înfăptuirea Marii Uniri.

Participant activ la realizarea și activarea Memorandumului (1892), alături de Ion Rațiu și George Pop de Băsești, la activarea spiritului politic a românilor transilvăneni în cadrul Conferinței de la Sibiu din anul 1905, Vasile Lucaci va acționa ca nimeni altul pentru a sluji interesele neamului în perioada în care a fost pregătită Marea Unire.

Încă de la începutul primului război mondial a militat în direcția intrării României în război alături de Antanta. Participă în calitate de președinte al "Ligii pentru unitatea politică a tuturor românilor" la diferite manifestații și activități politice. Din vara anului 1916 acționează și de la tribuna parlamentului României, având rolul, conform lui Octavian Goga, "de factor determinant al ideii care trebuia să aprindă flacăra războiului de dezrobire, dar salvând în același timp pe seama umanității și demnitatea românismului din Ardeal".

Odată cu intrarea României în război alături de Antanta, la 14 august 1916, Vasile Lucaci depune mari eforturi pentru organizarea celor 25.000 de transilvăneni refugiați în România, într-o unitate de voluntari ai armatei române, ca și a prizonierilor de război ardeleni, din Rusia, Italia, Serbia și Franța, înrolați inițial în armatele austro-ungare. Aducerea în România a acestor prizonieri se impunea din considerente superioare naționale. Fiind în Regat și, eventual făcând parte din armata română, s-ar cultiva în ei spiritul de solidaritate și li s-ar trezi conștiința de unitate și mândrie națională, atât de necesare generațiilor care vor să lupte sub stindard național. Este raportul unui grup de români refugiați din Ardeal, în frunte cu Vasile Lucaci, Dr. Ioan Nistor, Octavian Tăslăuanu sau Onisifor Ghibu.

Inițiativa cuprinderii românilor transilvăneni și bucovineni în rândurile armatei române și lupta efectivă cu arma în mână pentru eliberarea românilor subjuogați, ca și extinderea acesteia asupra românilor din Rusia, au creat premisele pentru succesele din vara anului 1917 de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

În noile condiții istorice, constatând că propaganda noastră în străinătate este foarte slabă, guvernul român a decis să trimită în mai multe state aliate sau neutre (Franța, Rusia, S.U.A, Italia, Anglia, Elveția) misiuni politice, cu scopul de a face cunoscute revendicările noastre în Occident. Una din primele acțiuni în această direcție a reprezentat-o trimiterea de către guvernul român în aprilie 1917 a unei Misiuni Patriotice Naționale neoficiale în S.U.A avându-l în frunte pe Vasile Lucaci. Poate că

alegerea acestuia nu a fost întâmplătoare și, în contextul în care, Lucaciu îi avea stabiliți acolo pe Constantin Lucaciu, fratele său, pe Epaminonda Lucaciu, fiul și pe cumnatul său, Gheorghe Barbul. Vasile Lucaciu s-a bucurat de o largă audiență nu numai în rândul românilor din America ci și în ale unor largi cercuri politice americane, reușind să prezinte cu mare succes dezideratele naționale ale poporului român, legitimitatea făuririi statului național unitar, liber și independent. Astfel, la întrunirile populare ce au avut loc la Cleveland-Ohio, Yongstown, Trenton, Boston, Baltimore, Chicago, a ieșit în evidență talentul de mare orator al părintelui Lucaciu, care a fascinat și entuziasmat întreaga sa asistență.

La 2 iulie 1917, delegația română a fost primită la Casa Alba, de către secretarul de stat Robert Lansing, unde Vasile Lucaciu, într-o alocuțiune plină de conținut a expus scopul patriotic al Misiunii condusă de către el, ca și situația critică a statului român în acele împrejurări. "De la războiul prezent, România spera să realizeze unirea tuturor românilor, incluzând pe cei din Transilvania, Bucovina, Banat cu Țara Mamă, formând România Mare". Salutând delegația română, în cuvântul său de răspuns, secretarul de stat a subliniat că "Statele Unite vor da tot sprijinul său eforturilor României de libertate și unitate națională și că guvernul său privește cu simpatie scopul Misiunii.

Casa Memorială Vasile Lucaciu

Această primă întâlnire cu oficialitățile americane ca și vizitele delegației române la o seamă de personalități politice între care și ministrul de război: Netwon Baken, sau la Legațiile Franței și Italiei, au avut ecou favorabil în rândul opiniei publice americane. Cu deosebită satisfacție a fost primită Misiunea de către toți românii aflați în S.U.A., de către organizațiile culturale și filantropice, de presa românească de peste Ocean. Articolele salutau cu multă bucurie pe solii României, care aveau în frunte pe Vasile Lucaciu căci "vedem în el solul drag și mult așteptat al țării noastre, al căminului nostru din copilărie, pe solul iubit al năzuințelor noastre naționale".

Una din principalele acțiuni inițiate de Vasile Lucaciu împreună cu ceilalți membri ai legației, în special cu Vasile Stoica, a fost stabilirea de legături cu coloniile românești din New York, Chicago, Detroit, Cleveland, Philadelphia, Indianapolis, Trenton, Cincinnati, Buffalo, și a.s. " Am vizitat aproape toate centrele locuite de români pe teritoriul S.U.A, și peste tot a domnit un mare entuziasm", spunea părintele Lucaciu. Datorită activității depuse împreună cu fiul său, Epaminonda, Vasile Stoica, Paul Negulescu, Ioan Podea, Gavril Barbul, la 5 iulie 1918, au fost puse bazele "Ligii naționale române" care a cuprins pe toți românii din organizațiile culturale și filantropice, indiferent de credințe politice și religioase. Semnificația Ligii americane a fost subliniată chiar în comunicatul oficial al Casei Albe din 18 mai 1918: "Românii din toate părțile S.U.A s-au întrunit de curând și au format o organizație națională activând în folosul României Mari. Totul e supus ideii eliberării nu numai pentru cei din Transilvania, dar și pentru cei care au fost siliți să facă o pace așa de nenorocoasă în România".

În vederea accentuării obiectivelor naționale, Vasile Lucaciu și Misiunea Patriotică Națională au dat publicității 2 manifeste, unul la 3/16 august 1917, intitulat "Către românii din America" și altul la 2/15 septembrie 1917, "Apel către iubiiții noștri compatrioți din glorioasa Republică a Statelor Unite", documente de mare însemnătate națională pentru românii de peste Ocean, care puneau în evidență contribuția deosebită a marelui tribun al românilor. În primul manifest cheamă românii din S.U.A la unitate și solidaritate, iar în al doilea rând, arată consecințele dezastruoase ale războiului, chemând la o colaborare strânsă a românilor cu celelalte națiuni asuprite din cuprinsul imperiului dualist, pentru a instaura în lume "era dreptului, a libertății și a democrației".

O contribuție valoroasă a adus Vasile Lucaciu în organizarea și desfășurarea unor mari mitinguri în principalele colonii românești, la care au luat parte numeroși români, dar și reprezentanți ai oficialităților și ai presei americane. În felul acesta întrunirile căpătau un caracter mult mai larg, fiind abordată o gamă largă de probleme al căror conținut era axat pe ideea luptei pentru libertate și unitate națională a poporului român, să afirme hotărârea de luptă comună a românilor cu reprezentanții celorlalte popoare subjugate de marile imperii: sârbii, slovacii, cehii, polonezii". El aprecia cele 12 întruniri publice la care a participat că au fost adevărate "manifestațiuni naționale chiar așa cum poftesc interesele noastre naționale "

Un ecou deosebit în rândurile opiniei publice americane l-a avut marea adunare de la Yongstown din 2 septembrie 1917 care potrivit revistei "Transilvania", a fost "electrizată de vorbirea părintelui Lucaciu". Moțiunea adoptată cu această ocazie exprima hotărârea celor prezenți de a susține cu toate forțele cauza războiului, până la unirea tuturor românilor "într-o Românie Mare". Evidențind însemnătatea întrunirii de la Detroit din 16 septembrie 1917, și cuvântarea foarte pertinentă a părintelui Lucaciu, ziarul "Free Press" scria că "Vasile Lucaciu, trimișii guvernului român, au fost asaltați de aplauzele și urările a 2000 de români. Un succes deosebit a avut și întrunirea de la Cleveland, din 23 septembrie 1917, la care au luat parte peste 3500 de oameni din oraș și din localitățile învecinate fiind primite de asemenea numeroase telegrame de adeziune din Trenton, Detroit, Philadelphia, Cincinnati, etc. Din rândul comunității românilor americani au luat cuvântul Teofil Roșca, Vasile Stoica, Constantin Harjeu, care au subliniat apropiata colaborare între românii americani și cei de acasă. Întrunirea prezidată de Vasile Lucaciu, care a rostit un amplu discurs, a avut un impact foarte mare în contextul luptei pentru atingerea dezideratului național subliniind că toată istoria noastră "dovedește că aici a trăit și trăiește în patria sa, pe pământul său propriu, o națiune conștientă de originea sa, de drepturile sale, de individualitatea sa națională – națiunea română". Tocmai de aceea "noi pretindem numai aceea ce este al nostru, după toată dreptatea dumnezeiască și omenească, noi pretindem libertate și democrație, pretindem înființarea României Mari, cu Bucovina, Ardealul și Banatul". Telegrama adresată cu această ocazie președintelui american Woodrow Wilson, purtând semnătura lui Vasile Lucaciu, Dionisie Moldovan și Mihai Barza, sublinia faptul că, pacea în Europa numai atunci se va instaura, când "popoarele subjugate din Austro-Ungaria vor fi libere, constituindu-se în state naționale. Era o nouă mărturie a devotamentului lui Vasile Lucaciu pentru cauza celor mulți și subjugați.

Casa Memorială Vasile Lucaciu

La începutul anului 1918, odată cu venirea lui Constantin Angelescu ca reprezentant al României la Washington, numărul manifestațiilor pro unioniste a crescut. Situația politică impunea urgentarea unor asemenea manifestări în condițiile în care propaganda austro-ungară crease în rândurile opiniei publice americane o imagine falsă asupra Imperiului Austro-Ungar, asupra vieții națiunilor asuprite, asupra României și a dreptului ei istoric la unitate națională. Faptul că România a fost silită să semneze armistițiul și apoi tratatul de la București cu Puterile Centrale din 24 aprilie/7mai 1918, trebuia prezentat în adevărata sa lumină, exprima poziția clară a țării noastre în acele momente extrem de critice. De acum, toate manifestațiile naționale ale românilor, au căpătat un caracter vehement,

de contestare și protest împotriva înrobitorului tratat impus României. Spre exemplu, întrunirea de la Chicago din 17 februarie 1918, s-a bucurat de un deosebit succes, luând cuvântul profesor universitar Gideon Wels, Miss Harriet Wittum, Dr. Bernard Flexner, din partea autorităților americane, Vasile Lucaciu și Vasile Stoica, din partea Misiunii Patriotice Naționale și Dr. Constantin Angelescu. În cuvântul său, președintele Consiliului, statului Illinois, Samuel Insull, a arătat că "Germania poate obliga România să semneze un tratat de pace, dar când războiul se va termina și când ziua judecării va veni, România va rupe acest tratat și în final va fi reconstruită". Despre vizita delegației române scrie revista "Roumania", condusă de Paul Negulescu, care aprecia că peste tot pe unde treceau reprezentanții poporului român "răsunau uralele nesfârșite ale celor prezenți". "De altfel, Constantin Mezeu sublinia că între cei care s-au distins în această direcție merită să-i menționăm mai ales pe frații Gogu și Paul Negulescu, care au scos la Chicago o revista numită "Romania" în englezește și românește și au înfiripat o asociație a membrilor coloniilor române în America, care au adunat și au trimis în țară ajutoare importante și au luat inițiativa înjghebării unui corp de voluntari români".

De o largă audiență în rândurile opiniei publice americane s-a bucurat și adunarea națională de la Indiana Harbour, din 18 februarie 1918, la care a luat parte un numeros public ca și L. Mc. Cormick, primarul orașului Walter S. Bresater și alți demnitari locali. În cuvântul său ca de obicei, înflăcărat, Vasile Lucaciu l-a salutat pe Dr. C. Angelescu, sosit în S.U.A, "venit ca frate la frate, să arate durerile și aspirațiile și toate nădejile care se ascund în inimile fiecărui român", căci, spunea Lucaciu, "sărbătoarea de azi în fața marilor zile istorice și în fața marelui eveniment istoric care ne așteaptă, în interesul vieții noastre naționale și politice, va cântări mult în balanța datorințelor noastre". Deosebit de importantă a fost activitatea publicistică desfășurată cu ajutorul unor ziariști de bază, fiind difuzate numeroase broșuri, hărți și grafice asupra ariei geografice etnice și lingvistice a poporului român, a provinciilor sale aflate sub dominație austro-ungară: Banatul, Crișana, Maramureșul, Transilvania și Bucovina. Bun cunoscător al limbilor maghiară și germană, Vasile Lucaciu a demasc

caracterul propagandei deșănțate desfășurată de presă cu privire la interesele Puterilor Centrale care prin cele mai josnice mijloace, denigrează lupta justă a popoarelor din monarhia dualistă, în scopul menținerii în continuare a imperiului dualist. Vasile Lucaciu a putut astfel corela și direcționa cu maximă eficiență propaganda românească, considerând ca absolut necesară întărirea legăturilor dintre reprezentanții românilor și ai celorlalte națiuni din imperiu, în vederea înlăturării asuprii, pentru dreptate și libertate națională.

O importanță deosebită pentru propaganda desfășurată în S.U.A a avut-o tipărirea broșurii "Misiunea Patriotică Națională Română în Statele Unite", în mii de exemplare, în limba engleză. Lucrarea cuprindea principalele cuvântări rostite de Vasile Lucaciu cu ocazia diferitelor întruniri publice la care a participat în a doua jumătate a anului 1917, ca și moțiunile adoptate cu aceste prilejuri, precum și telegramele trimise factorilor guvernamentali români și americani, în care se exprima hotărârea românilor transilvăneni și bucovineni de unire cu România.

O acțiune oficială cu o largă audiență în rândurile opiniei publice mondiale s-a desfășurat la Youngstown-Ohio, cu ocazia Congresului Bisericii Ortodoxe la 28 februarie 1918, când, în fața unei audiențe de mii de români, s-a hotărât trecerea acesteia la mitropolia Bucureștilor ca semn de protest față de atitudinea mitropolitului Vasile Mangra," până când Transilvania nu va fi unită cu România". În zilele următoare, la 9 și 10 martie 1918, are loc în aceeași localitate un Congres românesc la a cărui pregătire, Vasile Lucaciu și-a adus o importantă contribuție, apreciind încă de la 22 februarie 1918 că "s-ar putea ca toate bisericile românești din S.U.A să se rupă de autoritățile superioare bisericești din Austro-Ungaria și unindu-se laolaltă, să formeze aici o biserică română neatârnată până la încheierea păcii". Congresul a exprimat hotărârea răspicată a celor peste 150.000 de participanți de unire necondiționată cu România. Ziarele românești ca și unele publicații americane au comentat elogios marea adunare de la Youngstown, apreciind pe bună dreptate că "a fost fără îndoială cea mai măreață manifestațiune a românilor din Statele Unite, la care "Vasile Lucaciu și-a adus o contribuție remarcabilă", că "hotărârea de unire este un act atât de măreț, strălucit și hotărâtor în istoria neamului nostru că va face un puternic ecou în întreaga lume".

O delegație românească s-a prezentat a doua zi la președintele american Woodrow Wilson căruia i-a înmănat documentul adoptat la congres, exprimându-și în același timp voința celor 200.000 de români americani, de unire a Transilvaniei cu România. La Chicago, Indiana și alte localități, mii de români au demonstrat cu steaguri românești și americane, cerând unirea Transilvaniei cu România. La data de 5 iulie 1918, a avut loc la Washington un congres al tuturor organizațiilor românești din America luând ființă cu această ocazie "Liga Națională Română", sub președinția lui Epaminonda Lucaciu, fiul lui Vasile Lucaciu, având în componența sa peste 150.000 de membrii. Această organizație a românilor, împreună cu altele similare ale cehilor, sârbilor, polonezilor și italienilor au constituit "Uniunea Medio Europeană", îndreptate împotriva opresorului comun, imperiul austro-ungar. Încheindu-și activitatea peste Ocean, Vasile Lucaciu a plecat la Paris, căci în acest loc se va concentra de acum înainte activitatea politică mondială. Era evident atunci ca și astăzi pentru noi ca și în Franța, bătălia politică dusă de către români trebuie să îl aibă ca port-drapel pe neobositul Vasile Lucaciu. Aici au fost puse bazele, la 6 septembrie 1918, a "Consiliului Național Român", în vederea coordonării luptei naționale a românilor, având în frunte pe Vasile Lucaciu și Dr. Ion Cantacuzino, mandat de mare onoare și răspundere patriotică. Noul organism politic merit a cuprinde și exprima interesele românilor din Franța, Italia, S.U.A și din alte locuri, a dat noi dimensiuni manifestărilor românești pe linia desăvârșirii statului național unitar.

În aceeași direcție națională a acționat în Italia și Elveția, luând parte și aici la multe manifestări politice.

După o activitate laborioasă care implica și contacte cu delegația română de la Conferința de Pace de la Paris, care a pus capăt primului război mondial, Vasile Lucaciu s-a reîntors în țară în toamna anului 1919, unde i s-a făcut o primire impresionantă. La Gherla, Dej, Satu Mare, Baia Mare, ca și la Șișești, peste tot, a fost întâmpinat cu multă căldură. La Satu Mare, la 13 octombrie 1919, cei prezenți i-au mulțumit lui Lucaciu pentru "munca neobosită și martirajul ce ați îndurat atunci când poporul român gemea sub jug străin".

Deși istovit de drumuri, slăbit de boala de inimă ce se agrava din zi în zi, Vasile Lucaciu a participat pe măsura puterilor sale, la viața politică a țării, mai întâi la câteva ședințe ale Consiliului Dirigent (al carui membru a fost), apoi în cadrul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare din 3 noiembrie 1919. Pe baza unui program electoral minimal, Vasile Lucaciu a fost ales deputat în primul parlament al României Mari, făcând parte din secțiunea I a Camerei Deputaților, alături de mari oameni politici și de cultură: Vintilă Brătianu, Nicolae Iorga, Octavian Goga, Gheorghe Cristescu, Ion Agârbiceanu, Grigore Iunian, Aurel Lazăr, etc.

Consecvent opiniilor sale de unitate desăvârșită a națiunii, Lucaciu a înțeles că în noile condiții istorice date de reîntregirea țării, se impunea mai mult ca oricând o activitate convergentă a tuturor forțelor la nivelul întregii țări, pentru consolidarea edificiului statal, pentru consistente reforme economice și politice, pentru dezvoltarea culturii naționale și întărirea suveranității României în conceptul popoarelor lumii.

Note

1. Conferințele părintelui Vasile Lucaciu, p. 65; "Adevărul", an XXIX, nr. 10473, din 8 mai 1916.
2. "America" (Cleveland), an XII, nr. 56, din 15 iulie 1917
3. "America", nr. 52, din 1 iulie 1917. "În numele românilor conștienți de chemarea și datorințele lor față de neam și țară – scris ziarul - salutăm cu bucurie și cu însuflețire Misiunea română, salutăm pe (Leul de la Șișești), tribun al Ardealului". Vezi și "Libertatea", nr. 1, din 2 august 1917; "America", nr. 56 și 78, din 15 iulie 1917, 31 august 1917; "Transilvania", din 30 august 1917; "Tribuna", din 28 iulie 1917; "Românul", din 18, 24 și 30 august 1917.
4. Vasile Stoica, "În America pentru cauza românească", Tip. Universul, București 1926; vezi și articolul "Unirea elementului românesc din Statele Unite, înfăptuită", ("America", nr. 109 din 16 mai 1918).
5. "The Official Bulletin", din 18 mai 1918; vezi și "America", nr. 107 și 109, din 14 și 16 mai 1918.
6. "Libertatea", nr. 5 din 30 august 1917. Vezi și "Transilvania", nr. 2, din 29 august 1917.
7. "America", nr. 94, din 20 septembrie 1917; vezi și Vasile Lucaciu "The Roumanian Patriotic National Mission To The United States of America" 1917, p. 7-11, 20-24.
8. Vasile Lucaciu, "The Roumanian Patriotic National Mission To The United States of America. 1917, p. 1-39.
9. "Transilvania" (Youngstown), nr. 3, din 5 septembrie 1917.
10. "Free Press" (Detroit), din 18 septembrie 1917.
11. "America", nr. 98, din 25 septembrie 1917.
12. "Dimineața", an XII, nr. 4021, din 15 mai 1915.
13. "America", nr. 46, din 2 martie 1918.
14. Arh., M.A.E., Fond 71/1914-1915, dos. 302. Raport din 28 martie 1918; Bibl. Acad. R.S.R., Arhiva Angelescu I, mss. 17, p. 1-12., mss. 18, p. 1-10
15. Bibl. Acad. R.S.R, Arhiva Angelescu, I, mss. 17, f. 8.
16. "America", nr. 54, din 12 martie 1918.
17. "America", nr. 58, din 16 martie 1918.
18. "Roumania", an. I, nr. 8, martie 1918, p. 201-203; "America", nr. 54 din 12 martie 1918.
19. Bibl. Acad. R.S.R., Arhiva Angelescu, XIX, Varia 9, Actul din 10 octombrie 1918.

Prof. Mircea Botis, Lic. C-tin Noica, Sibiu
Pr. stavrofor Radu Botis, Par. Ort. Rom. Arduzel, MM

Bustul lui Vasile Lucaciu

Rolul lui Vasile Lucaciu în adoptarea “noului activism”

Sfârșitul secolului al-XIX-lea și începutul secolului al-XX-lea, reprezintă pentru imperiul dualist austro-ungar, o accentuare a contradicțiilor dintre națiunile dominante, austriece și ungare și celelalte naționalități: români, sârbi, slovaci, ruteni, polonezi, cehi, lipsite de drepturi și supuse unei crunte politici de deznaționalizare. Împotriva acestei politici reacționare s-a ridicat întregul popor din Transilvania, luptând cu multă ardoare și abnegație, pentru împlinirea dezideratelor naționale. Preotul Vasile Lucaciu se află iarăși în prim-planul acțiunii politice românești, alături de ceea ce au reprezentat în urmă cu câțiva ani elita memorandistă, de curând ieșiți cu toții din închisorile ungurești de la Seghedin și din Vat, în septembrie 1895.

Principala direcție de acțiune a reprezentat-o întărirea mișcării naționale, precum și atitudinea față de dizolvarea de către autoritățile austro-ungare a PNR, principala instituție cu caracter organizat a românilor transilvăneni în lupta pentru dobândirea de drepturi politice. Activitatea politică a partidului a trenat vreme de câțiva ani, toată această perioadă fiind una de acumulari, de refacere a forțelor naționale, după loviturile primite în luptele cu autoritățile austro-ungare.

În interiorul partidului au existat încă de la constituire, divergențe de păreri, însă acum ele se centrau în jurul ideii privind schimbarea tacticii pasiviste în plan electoral și înlocuirea acesteia cu una directă, a activismului politic. În fruntea acestei acțiuni s-au aflat Vasile Mangra, Valeriu Braniște, Aurel Vlad, Mihail Popovici și bineînțeles, neobositul și harnicul Vasile Lucaciu, atitudine ce l-a nemulțumit pe Ioan Rațiu, peședintele partidului. Trei publicații au fost port-drapelul acestei idei: “Libertatea”, “Revista Orăștiei” (ambele din Orăștie) și “Tribuna Poporului” din Arad.

Lucaciu considera însă că ar fi mult mai bine ca ideea activismului politic să fie îmbrățișată de cât mai mulți activiști din conducerea partidului, apreciind că, națiunea română “își va continua falnicul mers către destinul său”, că va trebui întărită legătura cu mișcarea din capitala României, fără a se ține seama de considerente de partid, ci numai de cauza națiunii. Cu referire expresă la manifestarea samavolnică a autorităților austro-maghiare referitoare la dizolvarea partidului românilor din Ardeal, Lucaciu precizează că “PNR și Comitetul său național și azi există și muncește și va exista și va munci în mânia a orice fel de măsuri silnice ale puterii tirane.” Atunci când este întrebat în legătură cu tactica greșită a românilor, cu privire la pasivism și neimplicarea în alegeri, Lucaciu precizează că nu a fost alegerea românilor, ci o tactică impusă de către autorități: “e o situație impusă de silă. Sistemul

electoral a constrâns pe români la pasivitate”, că faptele dovedesc că în Ungaria “despre alegeri libere și adevărat parlamentarism nici nu poate fi vorba”.

Greutățile întâmpinate de către partid erau multe, contextul politic le era defavorabil românilor în direcția afirmării ființei proprii. Cu toate acestea, conducerea acestei “tribune în luptă”, a partidului românilor din Ardeal ce depun eforturi uriașe pentru educarea poporului în spiritul dragostei și atașamentul pentru valorile naționale, pentru trecutul național. În acest sens, ASTRA, a reprezentat adevăratul factor mobilizator, acțiunile sale cu caracter cultural diversificându-se tot mai mult. În Vechiul Regat, activitate în spiritul cauzei românilor transilvăneni a depus “Liga Culturală”, asociație care grupa în jurul său marile personalități românești ale momentului.

Vasile Lucaciu nu a precupețit nici un efort în acest sens. A străbătut cu o energie debordantă Transilvania în lung și în lat, s-a deplasat și la București pentru a întări legăturile cu Liga Culturală. Studiul intitulat “Tinerimea română”, din București, subliniază că “mormintele părinților și ale fraților noștri parcă se prefac în tribune elocvente din care ne invită să continuăm opera lor de jertfă și de luptă pentru apreciere și recunoaștere a meritelor unui popor, chiar dacă se referă la înaintași sau la tinerii care le calcă pe urme într-o lupte naționale.

O serie de documente atestă implicarea lui Vasile Lucaciu în susținerea cauzei naționale. A făcut din biserica din Șișești o tribună de afirmare a conștiinței și interesului național, Biserica Unirii tuturor românilor, fiind locul în care tribunul pledează pentru înființarea de bănci care să susțină țărăimea. Micile bănci populare “Sătmăreana” și “Răureana” s-au implicat în această direcție. În toate luările de cuvânt și cu toate prilejurile, atacă poziția șovină a autorităților dualiste precum și politica lor de deznaționalizare promovată la adresa românilor. Pamfletul publicat în februarie 1898, la adresa rectorului Universității din Budapesta- care încearcă, printr-o scrisoare adresată „junimei maghiare” de la universitate, să justifice politica maghiară de deznaționalizare-îi solicită pe un ton imperativ acestuia, să accepte o confruntare directă “o dispută publică”, întrucât “dreptatea nu stă în forța brutală și nici în număr”. Pledând în apărarea intereselor tinerilor sârbi, slovaci și români, Vasile Lucaciu demonstra în fața opiniei publice că epistola din chestiune este adânc vătămătoare, plină de inexactități și neadevăruri istorice, este în contra principiilor superioare ale moralei politice, a libertății popoarelor, ale umanității”....ca urmași ai unei națiuni în deplină conștiință cu consimțământul național și cu aspirațiile naționale, românii se vor lupta pentru “apărarea cauzei naționale și nu permitem nimănui, fără a combate, ca în vechiul nost’ pământ, să ne tracteze cu mărinozitate necerută, tolerându-ne ca pe niște oameni de origine și de limbă străină, în casa noastră proprie”

Documentul este în fapt o incursiune istorică, care prezintă vechimea și continuitatea românilor în vatra strămoșească a Daciei, condamnând abuzurile și samavolniciile autorităților maghiare, precum și utopia ideii de “stat național maghiar”.

La 1900 face demersul pe lângă autorități pentru a-i permite să aniverseze 10 ani de la construirea bisericii pentru unirea tuturor românilor. Guvernul de la Budapesta condus de către Szell Kalman a decis neautorizarea acestei manifestări, motivând în fața Episcopiei din Gherla în felul următor:”fiind piedică permanentă a tinerii slujbelor din Șișești persoana preotului V. Lucaciu, până ce va funcționa el acolo, este exclus, ca să se permită ținerea acelor slujbe”, deoarece “aceste serbări constituie pretextul întâlnirii cu scopuri naționale”. Aceste rânduri demonstrează temerea autorităților maghiare într-o perioadă în care, se afirma tot mai mult dorința românilor din Transilvania de a schimba tactica politică. Cu toate acestea, pregătirile aniversare au continuat, Lucaciu fiind sprijinit în acest sens de către Gheorghe Pop din Băsești, o altă mare personalitate a locului, ce s-a afirmat pe terenul luptei naționale. Telegrama trimisă la 3 iulie 1900 de către primul ministru Szell, are însă un ton categoric, cerând imperativ anularea întâlnirii. Reacția lui Lucaciu a fost virulentă: trimite mai multe corespondențe ziarului “Tribuna Poporului”, prin intermediul cărora evidențiază opiniei publice samavolniciile autorităților la adresa românilor din această parte a țării. Articole precum, “Atentatul de la Șișești” (8/21 iulie), “Teroarea de la Șișești” (17/30 august), sunt edificatoare în acest sens. De asemenea, redactează o scrisoare deschisă “Către Domnul Prezident al Consiliului de Miniștri, Coloman Szell (13/26 august)”, prin intermediul căreia este demascat “liberalismul fățarnic”, “șovinismul săbatic”, acea convingere și ideologie care, dincolo de vorbele goale propagandiste își propune ca: “Ideea de stat”, “asimilarea elementelor streine”, “colonizările”, “școlile”, “justiția”, “administrațiunea”, toată puterea politică de care dispune să fie îndepărtată “spre deznaționalizarea noastră, spre distrugerea etnică, spre asimilarea noastră”. Încheierea are un ton profetic: “Față de uneltirile acestui sistem de guvernare, durerea noastră vindeca-se-va, și spiritul nostru național își va continua calea sa triumfală, pentru că aceasta cauza a noastră este cauza libertății popoarelor, este cauza civilizațiunii și a umanismului.”

La 4-5 septembrie 1901, Vasile Lucaciu, participă la Conferința P.N.R. de la Cluj, în calitate de secretar general, unde, alături de ceilalți participanți, semnează apelul "Către alegătorii români", considerând că, în legătură cu alegerile din 2 și 11 octombrie 1901, se menținea ca tactică de luptă, pasivismul. Nu va trece mult însă și această tactică se va schimba. Face apel în continuare la calm și unitate, mai ales după ce, la Tg. Lăpuș s-au ivit unele probleme: "Resping încercările și uneltirile iscodite pentru spargerea solidarității naționale, care ne-a rămas ultimul mijloc de salvare. Cine își iubește neamul, ține la el cu conștiinciozitate", afirmă el într-un articol intitulat "Născociri tendențioase".

Pe tărâm cultural, activitatea se va continua în direcția luminării poporului prin cultură. În această direcție a avut o contribuție deosebită la înființarea despărțămintelor ASTREI de la Tășnad, Seini, Tg. Lăpuș, ca și la ținerea unor adunări zonale ale asociațiunii la Baia Mare. S-a implicat nemijlocit în, pregătirea adunării generale a învățătorilor români din Satu Mare (8 august 1902) și a celei din Ugocea (15 august 1902), participă activ la lucrările acestora, chemând pe cei prezenți "Să muncim fără preget" pentru cauza națională, subliniind legătura strânsă ce trebuie "sa fie dintre cultura națională și libertatea națională."

În planul luptei naționale P.N.R., a avut, începând din anul 1903, un alt partid partener, de factură socialistă, P.S.D., împreună organizând acțiuni, "menite a împreuna eforturile cu ale altor forțe politice și sociale spre asigurarea victoriei celei mari - Unirea".

De foarte mare folos în lupta pentru împlinirea dezideratelor naționale, au fost organele de presă precum "Gazeta de Duminică(Șimleul Silvaniei)" cu un program național bine precizat, precum și seria a-II-a, a "Revistei Catolice", tipărită la Șișești de Vasile Lucaciu între anii 1903-1905, care pe lângă un scop clerical avea și unul laic, național, constând din "conlucrarea la înflorirea dulcii noastre națiuni române".

La 10 ianuarie 1905, a avut loc la Sibiu, Conferința Națională a P.N.R., moment crucial pentru evoluția luptei naționale a românilor din Transilvania. Secretarul general al partidului, Vasile Lucaciu, a fost cel care a prezentat raportul de activitate al Comitetului, de la ultima conferință, ce a avut loc în anul 1892. Aici, el precizează că, în sfârșit, după 13 ani, "suntem aici în fața cerului și a pământului ca un popor cu conștiința națională, o națiune care vrea să trăiască". S-a precizat că programul național stabilit la 1881, momentul constituirii partidului unic al românilor din Transilvania, trebuie să rămână în continuare valabil, deoarece este rezultatul unor secole de eforturi și aspirații ale națiunii române. Raportul prezentat și discuțiile ce au avut loc pe marginea acestuia, au evidențiat însă, schimbarea tacticii politice, pasivismul, și trecerea la activismul politic. Votul ce a urmat discuțiilor a demonstrat că realitatea politică este alta și că se impune imperios necesar, schimbarea atitudinii partidului: 75 de voturi pentru și 12, contra.

Noul program adoptat de Conferință, stabilea în 8 puncte, obiective politice, economice și sociale ale românilor din Transilvania și Ungaria. Înainte de toate se prevedea: recunoașterea poporului ca individualitate politică și asigurarea dezvoltării sale etnice și profesionale, reducerea serviciului militar și folosirea limbii materne în armata, aplicarea în practică a legii privind egala îndreptățire a națiunilor asuprite, autonomia deplină pentru toate confesiunile, autonomia administrativă a comunelor și eligibilitatea funcționarilor, care să fie din rândul populației respective, introducerea sufragiului universal și garantarea dreptului de înțunire, asociere, libertatea presei, inalienabilitatea minimului de proprietate (prin reformă agrară), prin vânzarea unor parcele din moșiile statului, precum și prevederi în favoarea muncitorilor: apărarea acestora prin legi împotriva exploatării, instituirea asigurărilor de stat pentru cazuri de boală și bătrânețe, asigurarea îngrijirii sanitare pentru cei nevoiași. Ecourile Conferinței, prin prisma discuțiilor ce au avut loc și a rezultatelor politice obținute, s-au manifestat nu numai în Transilvania, ci și în România.

Apelul intitulat "Către alegătorii români", lansat la această Conferință și semnat de către un comitet în frunte cu Vasile Lucaciu și Gheorghe Pop de Băsești, chema populația românească din Transilvania să sprijine candidații P.N.R. în alegerile din toamna aceluiași an.

Campaniile electorale au constituit pentru fruntașii români, deci și pentru Vasile Lucaciu, prilejul de afirmare a principiilor programatice ale partidului, adoptate de Conferință, de apărare a intereselor națiunii române, de combatere a politicii guvernamentale maghiare, de demascare a numeroaselor nelegiuiri comise de autoritățile locale împotriva candidaților români. Încununarea activității sale politice se concretizează prin obținerea mandatului de deputat de Beiuș în parlamentul de la Budapesta a cărui valabilitate s-a menținut până în anul 1910. Din această perspectivă și-a continuat laborioasa activitate politică în calitate de vajnic apărător al tuturor românilor din Transilvania și Ungaria.

Note:

1. Pascu, Stefan – "Faurirea statului national unitar roman", vol. I, p.292-320; "Destramarea monarhiei austro-ungare", 1900-1818, Editura Academiei, Bucuresti, 1964, p.98-110

2. Botezan, Liviu si Cordos, Nicolae – "Incerari de revitalizare a activitatii P.N.R., în anul 1899 (I), "AIIA", XXI, 1978, p.209-230

3. "Revista Orăștiei", an I, nr. 1,4,20, din 1/13 ianuarie 1896; "Tribuna", an XIII, nr. 27, din 6/18 februarie 1896

4. "Tribuna", an XIII, nr. 55 din 9/21 martie 1896; "Revista Orăștiei", an II, nr. 7, din 10/22 februarie 1896

5. "Tribuna", an XIII, nr. 201, din 12/24 februarie 1896

6. Bunea Augustin – "Parlamentul Romaniei pentru o politica externa favorabila unirii Transilvaniei cu Romania (1892-1899)" in "Acta Musei Napocensis", VII, 1970, p.329-351.

7. Cordos, Nicolae – "Protestul Nationalitatilor din ianuarie 1898" in "Acta Musei Napocensis", VIII, 1971, p.668.

8. "Epistola publica catre rectorul Universitatii din Budapesta, Rr. Michael Herczegh", de Dr. Vasile Lucaciu, parochul Sisestilor, Tipografia Molnar, Baia Mare, 1898; "Tribuna Poporului" (Arad), an II (I), nr. 21 din 31 ianuarie/ 12 februarie 1898, p. 97-98.

9. Arhivele Statului Baia Mare, fond Primaria Orasului Baia Mare, Acte prez. Nr. 44/1900.

10. Dr. Vasile, Lucaciu, "Cuvinte din Sisesti", Epistola catre domnul president al Consiliului de Ministri, Coloman Szell, Tipografia Molnar, Baia Mare 1900; "Tribuna Poporului", an IV, nr.246 din 3/16 septembrie 1900.

11. "Tribuna", anul XVIII, nr 169, din 15/28 septembrie 1901.

12. "Tribuna", anul XVIII, nr 170, din 16/29 septembrie 1901.

13. "Tribuna Poporului", anul VI. Nr. 193, din 19 octombrie/1noiembrie 1902.

14. "Tribuna", anul XIX, nr. 192 din 19 octombrie/1noiembrie 1902

15. "Tribuna", anul XVIII, nr. 102 din 2/15 iunie 1901.

16. "Tribuna", anul IX, nr. 7,8,9 din 12,13,14 ianuarie 1905, "Gazeta Transilvaniei", an LXVIII, nr. 7,8,9, din 12,13,14 ianuarie 1905,"Gazeta Transilvaniei", an LXVIII,nr.7,8,11 din 12,13,16 ianuarie 1905.

Prof. Mircea Botis, Lic. C-tin Noica, Sibiu

Pr. stavrofor Radu Botis, Par. Ort. Rom. Arduzel, Maramures

Culegere text : Andreia Roxana Botis